

چند نکته

دربارهٔ جنگ نظام‌الدین احمد مازندرانی

محسن صادقی

نسخهٔ شماره ۹۴۶۶ کتابخانه مجلس شورای اسلامی جنگی است از نظام‌الدین احمد غفاری مازندرانی. نظر به اهمیت فوق‌العادهٔ این جنگ، ذیلاً به توصیف آن، بنابر آنچه مرحوم حسینعلی باستانی راد در ابتدای نسخه نوشته، می‌پردازیم^۱ مناسب است کتابخانه مجلس و یا مؤسسات مشابه این جنگ را به صورت نسخه‌برگردان (فاکسیمیلیه) و یا حروفچینی شده منتشر کننده تا استفاده آن عام گردد.

نویسندهٔ این جنگ نظام‌الدین احمدبن تاج‌الدین علی غفاری مازندرانی از عالمان قرن دهم و یازدهم و معاصر شیخ بهایی است. این دانشمند ایرانی که به وسیله این مجموعه می‌شناسیمش در انواع علوم سرآمد و سالها در دربار دکن طیب مخصوص عبدالله قطب شاه بوده و به مقام ارجمند و منصب امارت رسیده و در معظلمات امور مورد مراجعه و به طوری که در صفحه ۱۹۳ این مجموعه نگاشته، چند قریه به اصطلاح آن وقت و آن مردم جاگیر یعنی تیول داشته است.

و باز به طوری که از مرقوماتش بر می‌آید، پس از سفر حج به ایران برگشته و در نزد پادشاه صفوی مقام و موقعیتی یافته و در فرح‌آباد و اشرف در خدمت بوده و چندی نیز در آستان قدس رضوی به شغل نظارت مشغول بوده است.

از فواید دیگر این مجموعه آن است که نظام‌الدین احمد هنگامی که به محل تولد خود مازندران برگشته و به تدوین و نگارش این اوراق می‌پرداخته چند منشور فتحنامه و فرمان که پادشاهان صفوی به عنوان سپهسالار و فرمانفرمای مازندران فرستاده بوده‌اند به دست آورده و سواد آن را عیناً به خط خود نوشته مانند فرمان‌های صفحه

۴۲۱ و ۴۷۴ مجموعه.

مندرجات این مجموعه قسمتی مطالب علمی منتخب از کتب معتبر است و قسمتی آثار شعرا و فضایی معاصرش می‌باشد که چند تن اشعار خود را به خط خود برای یادگار نوشته‌اند که اتفاقاً نامشان در تذکره‌ها نیامده و عده‌ای که هستند که در تذکره‌ها نامشان آمده ولی چند بیت معدود و انگشت شمار از اشعارشان نقل شده و در دست است و اگر در همچو مجموعه‌ها و در خلال جنگ‌ها و اینجا و آنجا چیزی به چنگ آید بسی مغتنم و با ارزش و پربهاست.

فهرست شعری که نام و اثرشان فقط در این مجموعه آمده:

سید محمد نجفی	صفحه ۱
فضلی	صفحه ۱
یمینی سمنانی	صفحه ۱
قادری	صفحه ۲۸۹
غیرتی همدانی	صفحه ۵۹
میرزا محمد جعفر آصف	صفحه ۶۳
بیاضی استرآبادی	صفحه ۲۳۵
مسیح طیب	صفحه ۱۲ و ۱۹۳
میرزا محمد شریف	صفحه ۱۷۹ و ۶۳
سبحی	صفحه ۱۸۰
منصور شیرازی	صفحه ۲۸۸
قائمی مازندرانی	صفحه ۵۲۴
خلیل قزوینی	صفحه ۱۳۰

مطالب و نامه‌های پادشاهان که منحصرأ در این مجموعه هست

- مکاتبهٔ امیر خسرو دهلوی با شعبان باوردی راجع به مدح و ذمّ رباعیات ملاسحامی ص ۳۷۳
- رباعیات مؤمن حسین یزدی (صدر باعی) ص ۲
- انشاء خلیل قزوینی در تعریف نقاش و کار او در کتابخانهٔ ذوالفقار خان ص ۱۷۸
- تاریخ مختصر شیعه ص ۵۶
- نامه شاه عباس به سلطان مراد به وسیلهٔ سیدی بیک ایشک آغاسی در باب خان احمد ص ۲۶
- نامه شاه عباس به شریف مکه (انشاء شیخ بهایی) ص ۴۱۲
- منشآت محمد طاهر بسطامی ص ۲۹۶
- رباعیات خلیل قزوینی ص ۱۳۰
- شبهستان خیال یحیی فتاحی ص ۶۴
- فرمان شاه عباس به نام سراج‌الدین قاسم بیک سپهسالار مازندران ص ۴۲۱

فرمان و فتحنامه بغداد ص ۴۷۴

نامه شهاب‌الدین سهروردی به فرزندش ص ۶۶

ثلاثیات حکمای متقدمین ص ۶۴

فهرست اسامی کسانی که به خط خود مطالب و اشعاری نوشته‌اند:

محمدامین گیلانی ص ۱

عماد المراسکی ص ۳۰

محمدقاسم بن حافظ علی ص ۳۹

محمد مقیم لاهیجانی ص ۳۵

محمدقاسم غفاری ص ۲۸

قاسم بن شیخ خضر متولی ص ۲۸۸

سعیدالدین محمد حموی ص ۹۲

اسماعیل بازداري ص ۱۷

افضل موسوی مازندری ص ۳۱۶

روح‌الدین خواجهٔ مازندری ص ۲۳۳

مسیح بن خضر الطیب لاهیجانی ص ۲۳۴

محمد افضل بن محمد علی ص ۳۱۷

محمد رفیع بن حکیم ابوالقاسم طیب لاهیجانی ص ۳۴۴

محمد بن عبدالکریم الحسنی ص ۳۷۹

احمد الحسینی الشهیر به جانباز خان ص ۳۸۶

عبدالعظیم بن عباس الحسنی مازندری ص ۴۱۶

عبدالحسین بن عبدالعلی بار فروش‌دهی ص ۵۰۸

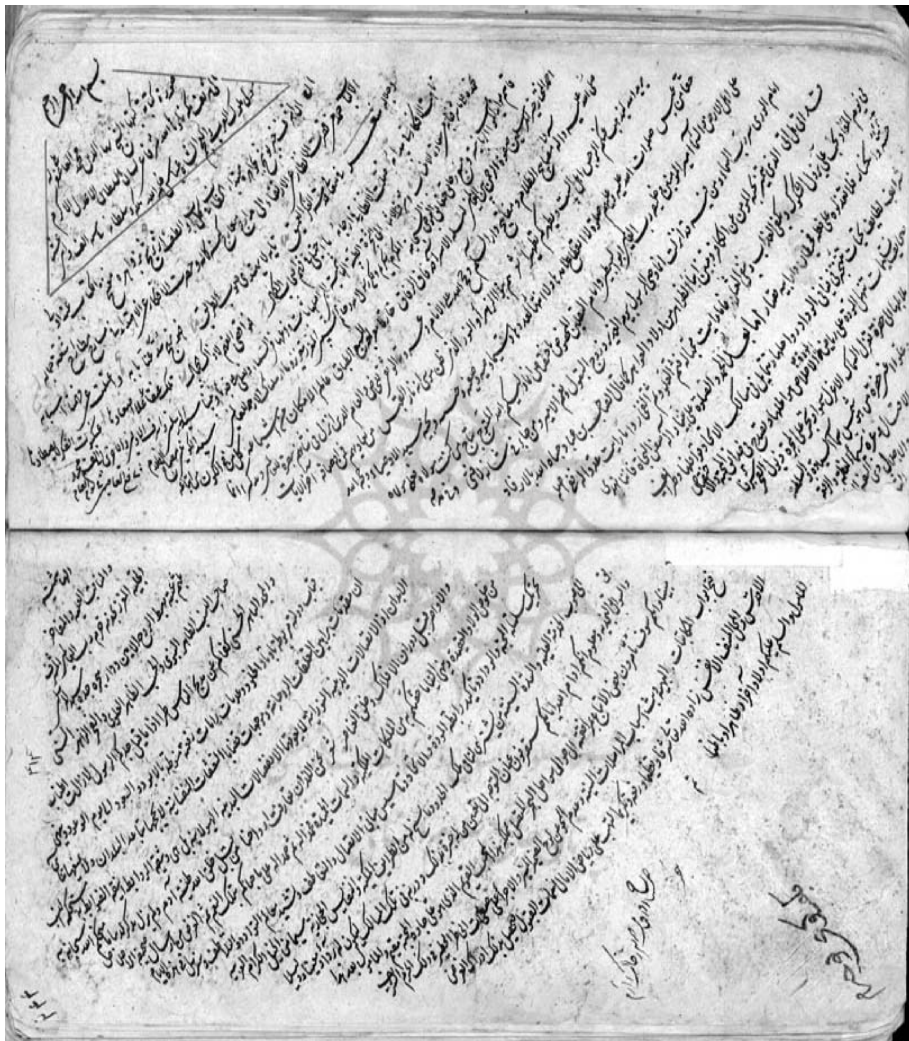
شمس‌آشفعی مازندرانی ص ۵۲۳

محمد شریف القاسمی مازندری ص ۵۲۴

روخی کجوری ص ۵۱۷

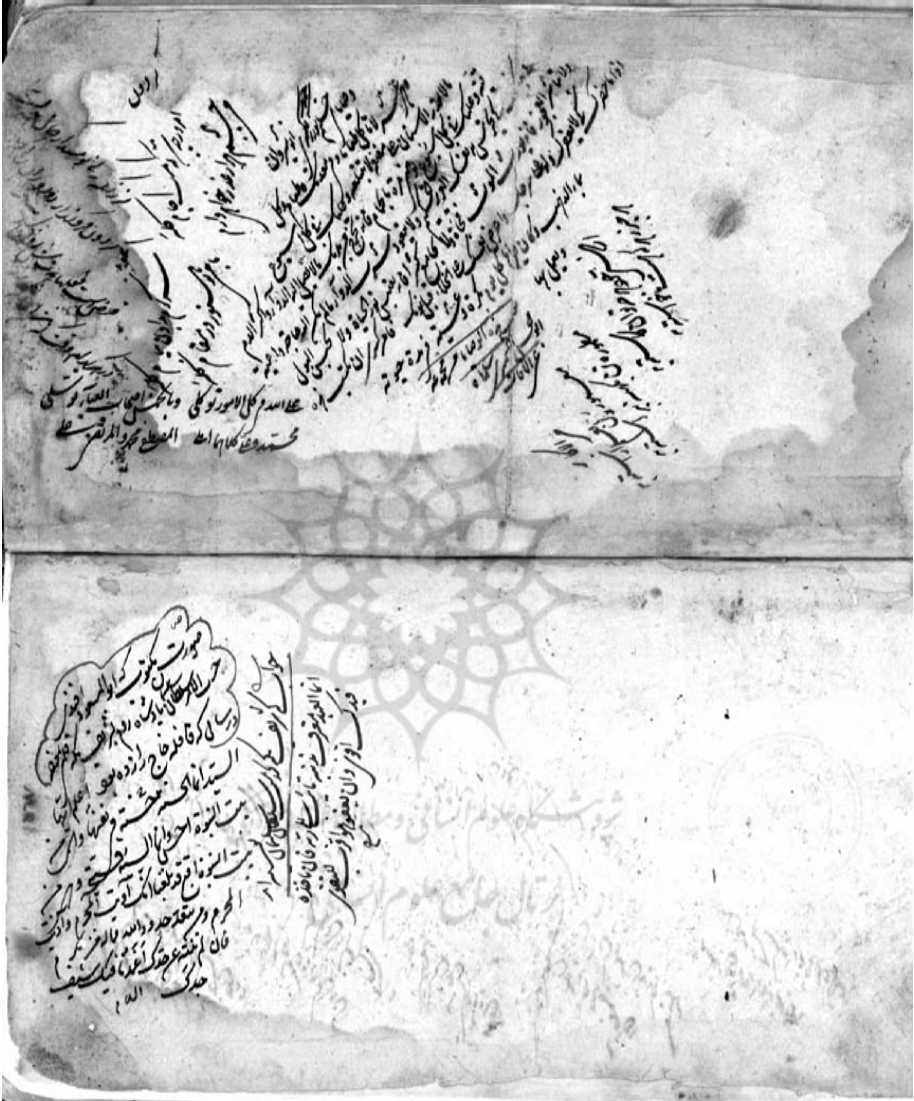
محمد حسین السلیمی ص ۵۶۲

محمد نقی ص ۵۶

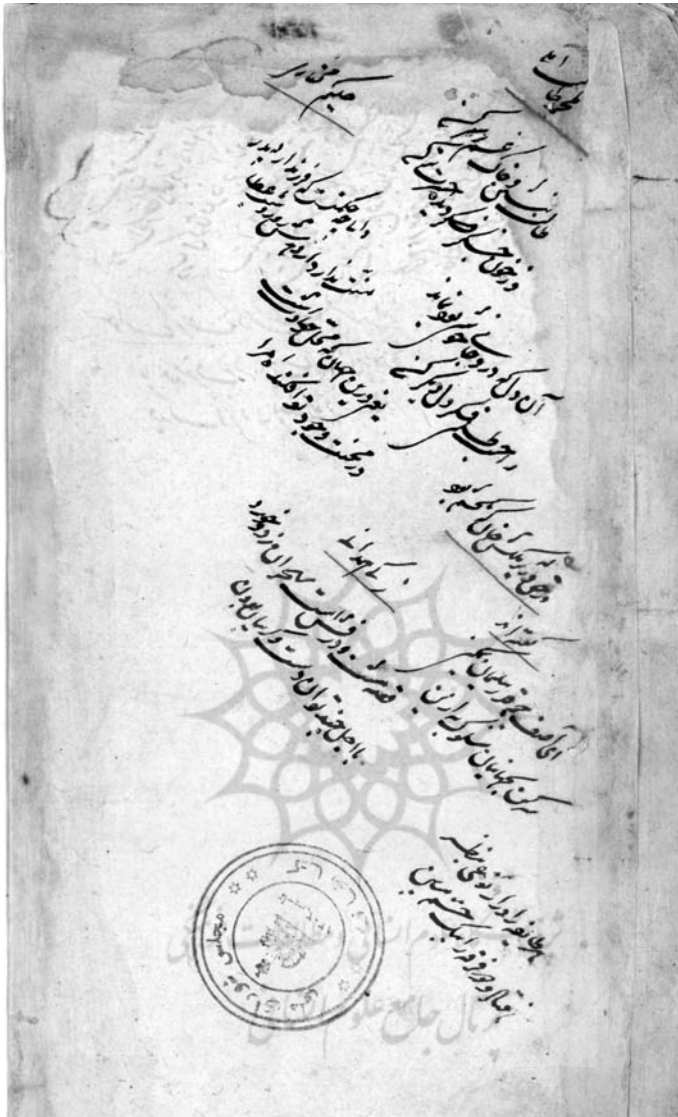

پیام بهارستان / ۲۵، ۱، ش ۳ / بهار ۱۳۸۸

نامه شاه عباس به شریف مکّه به قلم شیخ بهایی

مکاتبه سلطان سلیمان پادشاه عثمانی با شریف مکہ

پی‌نوشت‌ها:

۱. البته ممکن است اطلاعات مرحوم باستانی راد ناقص باشد و چه بسا ادعای منحصر به فرد بودن بعضی مطالب جنگ تمام نباشد. و یا مطالب ناب دیگری در آن باشد که آن مرحوم فهرست نکرده است، چنان که در همین شمارهٔ نشریه «دستورالعملی اخلاقی از شهید اول» را از همین مجموعه نقل کرده‌ایم.
۲. دربارهٔ کم و کیف و چگونگی این نسخه سخن بسیار است و فرصت کم، و اگر فرصتی دست دهد در شماره‌های بعدی نشریه گزارش مبسوطی از آن به دست خواهیم داد.